

Medel för lokalt brottsförebyggande arbete – Slutrapport

Brottsförebyggande rådet har beviljat Hudiksvalls kommun ekonomiskt stöd om 100 000 kronor till projekt ”Metodutveckling”. Syftet med projektet var att skapa metoder för att i ett tidigt skede kunna identifiera ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell karriär. Det övergripande målet är att utveckla ett integrerat arbetssätt för att arbeta med ungdomar under 15 år som begått brott. Delmålen är att identifiera risk- och skyddsfaktorer hos ungdomen och i dennes närmiljö samt utveckla ett snabbt och effektivt informationsutbyte mellan polisen och socialtjänsten.

Bakgrund

För att minska brottsligheten och öka tryggheten har polismyndighet i Gävleborgs län och Hudiksvalls kommun slutit en överenskommelse att samverka avseende brottsförebyggande arbete. För att identifiera gemensamma problemområden intervjuades en rad nyckelpersoner från kommunen respektive polismyndigheten exempelvis skolchef, chef inom socialtjänsten, fritidsledare, poliser och en person som arbetar med medling. Ett problemområde som identifierades var ungdomar med normbrytande beteende (det vill säga beteenden som bryter mot normer och regler och som kan men inte behöver vara lagöverträdelser). En grupp ungdomar som särskilt beskrevs av nyckelpersonerna som viktiga att samverka kring var ungdomar under 15 år.

Det fanns ett behov hos både kommun och polis att utveckla integrerade insatser för att i tidigt skede kunna identifiera de ungdomar som mest troligt riskerar att utveckla en kriminell karriär i vuxen ålder. Kartläggningen som gjordes för att identifiera gemensamma problemområden visade på att under 2010 och 2011 anmälde polisen 90 ungdomar under 15 år till socialtjänsten för någon brottslig verksamhet. Dessa barn och ungdomar är inte straffmyndiga och kan inte lagföras. Men socialnämnden kan hos polisen begära att en utredning om brottet ska inledas genom LuL (lagen om särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Det kan handla om att den unge har begått brott som äventyrar den unges hälsa och utveckling eller om brottet är ett led i en upprepad brottslighet av den unge. Under 2010 och 2011 begärdes ingen LuL - utredning av socialnämnden.

Genomförande

Projektet startade 20120101 och avslutades 20121231. Projekttiden indelades i tre faser, nedan följer en redogörelse för de aktiviteter som har genomförts:

Fas 1 20120101 - 20120501

En projektledare anställdes på 10 %. Projektledaren började med att formera en styrgrupp och en arbetsgrupp. I den chefsgrupp som bildades ingick chefen för brottsförebyggande enheten hos polisen samt chefen för barn- och ungdomsenheten inom socialtjänsten. Arbetsgruppen bestod av två socialsekreterare, två poliser, en person som arbetar med medling samt projektledaren. Arbetsgruppen har träffats en gång i månaden och styrgruppen har träffats tre gånger under projekttiden. Utöver dessa tillfällen har styr- och arbetsgruppen genomfört ett studiebesök och ett internat tillsammans, vilket närmare kommer att redogöras för senare i rapporten.

En utredare vid Välfärd Gävleborgs forskningsenhet har knutits till projektet för att främst bistå projektledaren i hur projektet kan organiseras och utvecklas. Projektledaren har träffat honom vid fyra tillfällen.

De första månaderna av projektet handlade bland annat om att få en teoretisk förståelse för hur man i ett tidigt skede kan identifiera ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell karriär samt hur ett integrerat arbetssätt mellan polis och socialtjänst kan utvecklas. Detta gjordes genom att ta del av aktuell forskning samt andra verksamheters erfarenheter

Här följer en kort redogörelse för några teoretiska resonemang som visat sig särskilt betydelsefulla för projektets utveckling.

Risk- och skyddsfaktorer

Henrik Andershed framför i *Ungdomar som begår brott- vilka insatser fungerar?* (2010) att när man ska utveckla nya förebyggande och behandlande metoder behöver man kunskap om vilka risk- och skyddsfaktorer som är mest centrala när det gäller att identifiera vilka ungdomar som har en ökad sannolikhet att utveckla ett kriminellt beteende. Han menar vidare att det finns många enskilda risk- och skyddsfaktorer för kriminellt beteende som ligger på flera olika nivåer: hos individen, familjen, skolan och fritiden. Men Andershed framhåller att det är viktigt att komma ihåg att majoriteten av de ungdomar under 15 år som begår brott fortsätter inte med det beteendet i vuxen ålder.

För att bland annat kvalitetssäkra bedömningen av de forskningsbaserade risk- och skyddsfaktorer för unga med eller i riskzon för ett normbrytande beteende har Anderhed utvecklat ESTER (evidensbaserad strukturerad bedömning av risk och skyddsfaktorer). ESTER innefattar både ett screeningsystem och ett fördjupat bedömningsinstrument.

Sociala band

Anders Nilsson & Felipe Estrada vid Institutet för framtidsstudier har i rapporten *”Kriminalitet och livschanser – uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållande som vuxen”* (2009) visat på betydelsen av sociala band när det gäller att förebygga kriminalitet. De menar att i kriminologiska förklaringar av brottsligt beteende brukar förhållanden under uppväxttiden ses som centrala. Problem och resursbrister under uppväxten har återkommande påvisats som riskfaktorer för brottslighet. Detta tolkas i termer av begränsande medel och livschanser, och/eller som indikatorer på svaga band och bristande informell social kontroll. Att förebygga kriminalitet handlar därför i stor utsträckning om att skapa resursförstärkande insatser som på olika sätt stödjer socialt utsatta familjer hävdar Nilsson & Estrada. När individen har starka band till samhället minskar sannolikheten att begå brott. Närsamhället och dess uttryck för normgivning är en stor del av den unga individens liv; familjen, skolan, kamraterna och andra. För att man ska kunna skapa starka band till samhället är det nödvändigt att det finns ett tydligt närvarande ”offentligt samhälle” i den unges närsamhälle.

Samverkan

Ett annat viktigt moment under hela projektperioden har varit att reflektera över hur respektive organisation ser på den planerade verksamheten samt sin egen roll och den samverkade parternas roll. Forskaren Torbjörn Forkby har i sin utvärdering av Ung och Trygg i Göteborg *”Socialt arbete i polisens värld - Samverkans villkor och organisering”* (2007) beskrivit nödvändigheten att både vilja och våga diskutera likheter och olikheter:

Även om samverkan kommer till uttryck som ett möte mellan personer, kan man inte nöjdaktigt förstå dessa om man inte ser att de samtidigt är ett uttryck och representanter för sina respektive organisationer och professioner. Men, och det är mycket viktigt i sammanhanget: Det sätt som organisationer formar och anger vad som är rimligt att tänka och säga och den påverkan som professionella kunskapsformer utövar på aktörerna, är vanligen dold i det faktiska (sam)arbetet. Man formas genom en socialiseringsprocess in i olika sammanhang och sätt att uppfatta verkligheten som till slut blir helt naturlig och självklart och som gör att andra sätt har mycket svårt att tränga sig in och än mindre göra sig gällande. Det är för att granska och göra det självklara mindre självklart som god samverkan kräver reflekterande praktiker (s.20).

I februari kontaktade projektledaren ”Aslan” i Linköping. Aslan är en verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar under 15 år som är misstänkta för brott och deras föräldrar. Verksamheten bygger på ett nära samarbete mellan Aslan, socialkontoret och polisen. Samtalet resulterade i att två personer, en polis och en

socialsekreterare från Hudiksvall, anmäldes till en utbildning i bekymringssamtal. Bekymringssamtal är en samtalsmodell som Aslan använder sig av i mötet med föräldern och ungdomen. Ett studiebesök för hela projektgruppen bokades även in.

I april genomfördes studiebesöket hos Aslan. Vi fick ta del av hur de hade utformat verksamheten, hur rollfördelningen var mellan socialtjänsten, Aslan och polisen. Vi fick även ta del hur de praktiskt använde sig av bekymringssamtalet. Vad de tyckte var framgångsrikt och vad som kunde försvåra processen. Vi fick med oss flera värdefulla erfarenheter därifrån.

Fas 2 20120501 - 20121001

I maj genomfördes ett tvådagars internat där hela projektgruppen deltog. Syftet var att lägga en grund för genomförandet av det nya arbetssättet. En extern processledare ansvarade för dagarna och det processverktyg han använde sig av var CIC, Creative, Involvement, Commitment. Det är ett verktyg som syftar till att skapa delaktighet, tydliga mål och åtaganden. Dagarna resulterade i att projektgruppen identifierade tre fokusområden som är extra viktiga för att kunna utveckla ett integrerat arbetssätt för att identifiera ungdomar i riskzon. Fokusområdena var Metod, Resurs och Samsyn. En handlingsplan upprättades med konkreta åtgärder för hur fokusområdenas intentioner skulle kunna uppfyllas. Nedan följer en redogörelse för arbetet med de tre fokusområdena.

Utifrån de kunskaper och idéer som inhämtats påbörjades arbetet med att utforma innehållet i det samtal som skulle föras med ungdomen. Socialtjänsten i Hudiksvall använde sig redan av screening instrumentet Ester i det ordinarie utredningsarbetet. Erfarenheterna var positiva och projektgruppen ansåg att instrumentet var väl lämpad för projektets syfte och valde därför att använda sig av det för att kunna kartlägga skydds- och riskfaktorer hos ungdomen. Projektgruppen har valt att kalla metoden för ”framtidssamtal”. Detta för att förmedla att ett viktigt fokus under samtalet är att höra med ungdomen vad den vill och tänker om sin framtid samt att visa på vilka konsekvenserna kan bli av en fortsatt brottslighet.

När det gäller samtalets upplägg så har inspiration hämtats från hur bekymringssamtalet är utformat. Att socialtjänst och en uniformerad polis tillsammans möter familjen, med tydliga ansvars- och kompetensområden. Erfarenheter från det arbetssättet har visat att det är en fördel att kunna visa på ett enat ”offentligt samhälle”. För att ytterligare förstärka en gemensam hållning från samhällets sida så kommer polisen under mötet erbjuda familjen en snabb kontakt med medlingsverksamheten.

Syftet med samtalet är dels för att göra en bedömning om det kan finnas behov av insatser (och därmed skäl att inleda utredning enl.SOL), beskriva konsekvenser av brott och samt att stödja föräldern i deras roll som gränssättare för barnet. Metoden i

själva samtalet är att samtalet ska vara ett positivt möte utan att försöka uppfostra eller lägga skulden på ungdomen. Målet är att den unge med egna ord ska beskriva händelsen och reflektera kring brottet och att polisen informerar om de konsekvenser som ett brott medför. Efter tre månader kommer familjen att bjudas in till ett uppföljande samtal.

För att kunna följa upp och identifiera förändring så fyller vårdnadshavaren under första samtalet i en ”nulägesblankett”. Blanketten innehåller ett antal frågor om hur stor förekomsten är av ett antal riskbeteenden. Vid uppföljningsmötet fyller vårdnadshavaren i samma blankett igen. Sedan förs ett samtal om hur tiden efter framtidssamtalet har varit med. Viktigt är då att uppmärksamma och förstärka de positiva förändringarna som eventuellt skett hos ungdomen. Syftet med ett uppföljande samtal är även att försöka förstärka de sociala banden familjen har till det offentliga samhället.

När det gäller det andra fokusområdet resurser, så har det framför allt handlat om tillgång till personal som är intresserade och lämpade för uppgiften. Det har visats sig svårt att få intresserade poliser att delta. En polis har tilldelats uppgiften, men det hade varit en fördel att ha haft tillgång till fler. Orsaken till det svaga intresset anses till en del bero på att det brottsförebyggande arbetet inte har någon hög status inom polisen. Vissa problem har det även varit inom socialtjänsten med anledningar av personalomsättningar, men även det har löst sig. En framgångsfaktor för projektet har varit att de ansvariga cheferna hos både polisen och socialtjänsten har varit engagerade och väl insatta i projektets utveckling. De problem som uppstått kring resursbrist har snabbt kunnat åtgärdas.

Det tredje fokusområdet samsyn, har främst handlat om ett förankringsarbete i respektive organisationer. Det har varit viktigt att övrig ledning och personal har känt till projektets syfte och mål. Ett antal informationsmöten har skett i respektive organisation. Styr och arbetsgrupp har deltagit på dessa träffar.

Fas 3 20121001 – 20120101

Under denna fas har införandet av framtidssamtalet påbörjats. Sedan 1 oktober har 15 ungdomar med familj deltagit i ett framtidssamtal. Den polis och den socialsekreterare som hållit i samtalen har upplevt att familjerna har reagerat positivt på mötets form och innehåll. Enligt projektplanen så skulle ett spridningsseminarium genomföras för att sprida arbetsmetoden. En föreläsning av Henrik Andershed om risk- och skyddsfaktorer var inplanerad under oktober. Men på grund av sjukdom ställdes föreläsningen in. Ny tid är planerad under våren 2013.

Efter projekttidens slut kommer framtidssamtal att genomföras i den ordinarie verksamheten.

Det uppbyggda projektet kommer att utgöra en plattform för vidare utvecklingsarbete när det gäller brottsförebyggande arbete riktat mot ungdomar.

Maria Lövgren

Projektledare